

# JAN STRIALIUS A JEHO METEOROLOGICKÁ POZOROVÁNÍ Z ČECH A NĚMECKA Z LET 1558–1582

**Jan Strialius and his meteorological observations from Bohemia and Germany from the years 1558–1582.** The paper informs about a find of prevailing daily weather records in astronomical tables from the property of a Czech humanist Jan Strialius (1535/6–1582). More than 1,400 Latin and Czech records covers the period from May 1558 to July 1582 of the Julian calendar. Their average density is 16 % of all days of the year, some periods are recorded relatively in detail. Information are mostly from Bohemia, only 1/5 from Germany (the period of the years 1558–1563). An analysis of the period knowledge of winds and data verification are carried out. For the period of the years 1565–1581 it is documented 12 so far unrecorded historical floods. The observations of a Strialius are a valuable contribution to the weather reconstruction in the second half of the 16<sup>th</sup> century.

**KLÍČOVÁ SLOVA:** pozorování meteorologická – Čechy – Německo – historie

## 1. ÚVOD

Letos tomu bude již 30 let, co byl na stránkách Meteorologických zpráv publikován první příspěvek, zaměřený na vyhledávání a dokumentaci nejstarších systematických denních pozorování počasí v českých zemích [21]. Na něj pak postupně navazovaly další, takže se pro 16. století podařilo dokladovat do dnešních dnů počasí pro období 1533–1558, 1588–1591 a 1596–1598 [3, 4, 13, 14, 17].

Protože 2. polovina 16. století bývá často považována za počátek tzv. malé doby ledové, byla v zájmu ověření jejich projevu v této části střední Evropy pocítována potřeba pokusit se podrobněji dokumentovat i dosavadní méně známé „mezidobí“ v letech 1559–1587. Díky systematickému základnímu výzkumu se nedávno podařilo nalézt deníky Jana Strialia se záznamy o počasí pro období 1558–1582, které pokrývají převážnou část dosavadního bílého místa „českého“ počasí 2. poloviny 16. století. Objev dochovaných Strialiových meteorologických pozorování poprvé stručně prezentoval autor této stati na mezinárodním semináři z historické klimatologie v Halle/Saale v září 1996 [15].

Cílem tohoto článku je podrobněji seznámit odbornou veřejnost jak s osobností Jana Strialia, tak s výsledky předběžného rozboru jeho víceméně systematických denních pozorování počasí s přihlédnutím k jejich přínosu pro rekonstrukci klimatu střední Evropy v 16. století.

## 2. OSOBNOST JANA STRIALIA (1535/6–1582)

Jan Strialius (Strial, Stryal, Stryalius) se narodil v Žatci asi roku 1535 nebo 1536. Základní vzdělání získal ve svém rodišti a v letech 1555–1558 studoval v Německu, na univerzitě ve Wittenbergu, kde se stal mistrem. Toto město opustil v polovině ledna 1559 a o měsíc později se stal vychovatelem ve šlechtické rodině Slavatů na Košumberku. V říjnu 1559 odjel do Míšně, kde působil jako domácí učitel českých šlechticů čtyři roky. Od listopadu 1563 působil opět na Košumberku. V dubnu 1564 přijíždí do Prahy a žádá o přijetí na univerzitu. Jako absolvent jiné univerzity musel nejprve proslavit tři veřejné přednášky, což se stalo o měsíc později. Do Karlovy koleje byl přijat v říjnu 1564 a již v květnu příštího roku byl zvolen jejím proboštem.

Další Strialiovy životní kroky vedly do Litoměřic, kde se v říjnu 1566 stal správcem školy (kollegia), ale působil zde jen rok. V říjnu 1567 převzal úřad prvního českého písaře v Českých Budějovicích, který vykonával 13 let. V lednu 1569 se oženil s dcerou významného měšťana a po dvou

letech obdržel měšťanské právo v Českých Budějovicích s výslovným podotknutím, že nebude nucen k přestupu na katolickou víru. Od ledna 1572 začal zároveň s otcem a sourozenci užívat predikát „z Pomnouse“.

V listopadu 1580 nastoupil jako první písař v rodném Žatci, kde však po necelých dvou letech zemřel na mor [7]. Velešlavinův kalendář uvádí: „24. srpna 1582 v pátek umřel v Žatci M. Jan Stryál z Pomnouse, písař radní prvě města Č. Budějovic, potom Žatče“ [1].

Vše nasvědčuje tomu, že Strialius byl člověk s mimořádným rozhledem a zájmem o dění kolem sebe i soudobou lite-

EPHEMERIDES  
**NOVAE ET EX**  
ACTAE IOANNIS STADII  
LEONNOVTHESII

Ab Anno 1554. ad Annum 1570.

AD DIVVM PHILIPPVM  
Hispaniarum, Angliæ, Franciæ, Neapolis, Hieru-  
salem & Siciliæ Regem.

Sub longitudine 26. graduum, 36. scrupulorum.  
Latitudine 51. graduum, 28. scrupulorum.

Ad longitudinem Andouerpiz emporij  
longè nobilissimam.



COLONIAE AGRIPPINAE  
Apud Hæredes Arnoldi Birckmanni.  
Anno M. D. LVI.

Obr. 1 Titulní strana Stadiových Efemerid z r. 1556 s deníkovými záznamy J. Strialia [26].

Fig. 1. The title page of Stadius's Ephemerides with Strialius's records of the characters of dailies. [26].

raturu. V letech 1555–1582 si zapisoval latinsky a česky poznámky deníkového charakteru do dvou tištěných kalendářů – efemerid J. Stadia, které se dochovaly do našich dnů (obr. 1). Zaznamenával zde zprávy o vlastních osudech a o událostech, týkajících se jeho rodiny, přátel a míst, kde působil. Zachycoval také důležité historické události v českých zemích i v cizině, věnoval pozornost kulturnímu životu i hospodářským poměrům, zejména kolísání cen, výskytu morů i požárů, které sužovaly tehdejší obyvatelstvo a sídla. Jeho poznámky (obr. 2) obsahují i řadu astronomických informací, zvláště o zatměních a kometách. A od května 1558 do července 1582 sledoval také poměrně pravidelně počasí a přírodní pohromy, zvláště povodně. V tomto kontextu zaznamenal i některé pranostiky ještě z doby před změnou juliánského kalendáře v roce 1584. Jeho zprávy jsou formulovány stručně, protože v tištěných kalendářích bylo jen málo místa pro osobní záznamy, jsou ale přitom bohaté na konkrétní údaje. Strialioův deník je proto cenným historickým pramenem [26, 27].

Zatím se nepodařilo – a stěží ještě podaří – zjistit, co vedlo Jana Strialia k pozorování počasí a dalších přírodních jevů; zdá se však nepochybně, že byl k němu inspirován za svého pobytu v Německu.

### 3. STRIALIOVA METEOROLOGICKÁ POZOROVÁNÍ Z LET 1558–1582

Strialiovo meteorologické dědictví obsahuje více než 1 400 údajů o počasí z období 1558–1582, z nichž více než 1 100 se týká Čech a téměř 300 Německa, a to ponejvíce těch-to měst:

Wittenberg	ca 25 záznamů	(květen 1558 – leden 1559)
Míšeň	260	(prosinec 1559 – říjen 1563)
Praha	120	(květen 1564 – červen 1566)
Litoměřice	35	(listopad 1566 – září 1567)
České Budějovice	900	(listopad 1567 – říjen 1580)
Žatec	80	(listopad 1580 – červenec 1582)

Nutno připomenout, že datace je zde i v dalším textu – pokud není uvedeno jinak – podle tehdy platného juliánského kalendáře a že nejsou zmíněny krátkodobé výjezdy z místa trvalého působení.

Jak je patrné, je hustota informací poměrně malá (v průměru 60 dní, tedy 16 % všech dní v roce), což spolu s určitou nepravidelností neumožňuje statistické vyhodnocení počasí jednotlivých měsíců a let daného období. Jedná se však přesto o velmi cenné informace pro rekonstrukci počasí ve vybraných dnech nebo obdobích 2. poloviny 16. století v celoevropském měřítku, jakož i pro prohloubení dosavadních poměrně kusých poznatků kronikářského charakteru, všimajících si hlavně extrémů.

Průměrná hustota informací je totiž sama o sobě poněkud zavádějící, protože v prvních dvou letech 1558–1559 jsou v pozorování četná přerušení. Ale např. v roce 1560, kdy Strialius pobýval v Míšni, je zachyceno počasí téměř ve třetině všech dnů, a některá vícedenní období jsou popsána podrobněji. Nebo v roce 1578, kdy autor deníků působil v Českých Budějovicích, je dokumentováno počasí v 27 % všech dnů.

Unikátnost nově objevených pozorování lze pak spatřovat především v jejich trvání a homogenitě stejného pozorovatele po dobu více než 24 let, což nemá v 16. století v českých zemích obdobu – pozorování Jana z Kunovic se týkají jen 13

*S. Strialii (Jano ze Strálie) de meteoris et temporibus in Bohemia et in Austria...*

Augustus Syzygiae Lunares. Syzygiae Planetarum mutuae.

1570 Dies	☉	☽	♃	♄	♅	♆	♇	♁
	Occid.	Occid.	Occid.	Occid.	Occid.	Occid.	Occid.	Occid.
1	10	1	8	*	6	♄	14	plus, bene
2								☽ ☉
3						♄	6	☉ ☽
4								Orient.
5		♄	23	♄	9			♄ ☽
6	*	8			♄	7	*	23
7				☐	9			
8	☐	17				*	5	☐
9				*	15			
10	♄	20	*	6	*	16	♄	0
11						☐	20	15
12			☐	6				
13				♄	17			
14		♄	8				♄	3
15	♄	9	17			♄	4	
16								
17						♄	9	
18				*	5			♄ 20
19		♄	0		♄	23		
20	♄	9			♄	7		
21							☐	19
22	☐	23			♄	22		♄ 16
23			♄	20				*
24								
25	*	18			♄	1	10	
26			☐	9				
27				♄	22	☐	17	
28			*	20		*	4	
29							♄	11
30	♄	22	3		*	5		☐ 4
31								

*31. Augusti alle dies à Jureur Non à Prague & celoyen les  
pe michi non any. & nouleme equinoctium & autumnale...*

Obr. 2 Ukázka Strialiových zápisů ze srpna 1570 [26].

Fig. 2. An example of Strialius's records from August 1570. [26].

let, přičemž prakticky zcela chybí záznamy od jara do podzimu.

Strialius byl všímavým pozorovatelem, který se neomezoval na jeden údaj denně. V řadě případů nebo vystihuje i změny počasí (hned přší, hned zas jasno; ráno mlha, poté jasný den). Vícekrát si všiml prvního sněžení, počátku žní, počasí vhodného či nevhodného pro práci na poli, popř. dalších fenologických charakteristik.

Jako u většiny humanistických vzdělanců je preferována latina a jeho latinská terminologie, používající asi 100 pojmů, je daleko pestřejší než česká s 30 termíny. Pro vyjádření teplotních poměrů v latině užívá autor pozorování 35 pojmů, atmosférické srážky zachycuje 23, oblačnost a mlhu 15, sílu větru 9 a jiné jevy 18 termínů.

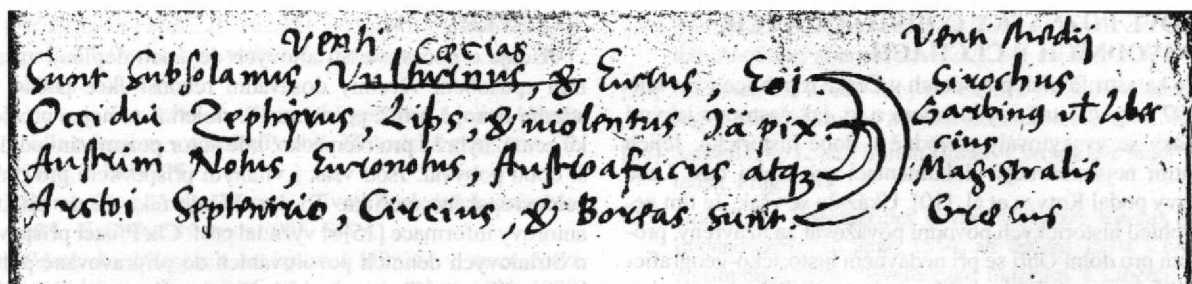
Z českého názvosloví uvedme příklady pro dva z meteorologických prvků:

*Temperatura aëris: mráz velmi tuhý, mráz tuhý, mráz veliký, mráz, malý mrazové, zima, chladno, studeno, v noci tálo, prostředně teplo, teplo, teplí dnové, velký teplo.*

*Atmosférické srážky: deštík, dešť (dýšť), hrubý dešť, prška, sněh, časem sněh, sněh dosti velký, velké sněhy, krupky.*

Na rozdíl od Karla staršího ze Žerotína [14], který zaznamenával počasí buď jen latinsky (v roce 1588), nebo česky (v roce 1589), Strialius vícekrát plynule střídal latinu s češtinou a naopak, jako např. v červenci 1560 za svého pobytu v Míšni:





Obr. 3 Strialiova poznámka na přidešší Stadiových Efemerid [26].

Fig. 3. Strialius's note on the inner side of the cover of Staduis's Ephemerides with records on winds. [26].

1.–3. Dnové jasní; 4. Dýšť, hřímání; 7. Dešťík, pak jasno; 12. Vítr [?]; 15. Jasno; 17. Dešťík, pak jasno; 20. Pluit [prší]; 21. Jasno; 30. Pluit et serenitas [prší a jasno]; 31. Pluit modo, modo serenum est [hned prší, hned je zase jasno].

#### 4. DOBOVÉ POZNATKY O VĚTRECH

Vítr zachycoval autor záznamů jen z hlediska síly, ani jednou neuvedl jeho směr, přestože dobové názvy větrů si latinsky poznával na přidešší prvního z deníků (obr. 3).

Vlevo se uvádí: „Větry jsou Subsolanus, Caecias [původní Vulturinus přeškrtnut] a Eurus východní, západní Zephyrus, Lips a prudký Japix, jižní Notus, Euronotus, Austroaficus a dále severní Septentrio, Circius a Boreas.“

Vpravo: „Prostřední větry: Sirochus, Garbinus nebo Libeccius, Magistralis, Graecus.“ [26].

Nevíme, z jakých pramenů Strialius čerpal, jisté však je, že již v antice a ve středověku panoval v pojmenování větrů určitý chaos. Nelze se proto divit, že zde máme co dělat jak s nesystematickou „směsí“ názvů větrů z různých regionálních řížic (řecké, latinské, Vitruviovy), tak s řížicemi odlišného dělení. Autor deníku mohl znát českou veršovanou skladbu „Alan“ z poloviny 14. století, v níž jsou větry s východní složkou nazývány Subsolanus, Eurus a Vulturinus, popř. západní vítr Zefirus, ovšem jižní vítr je v této skladbě nazýván Africus a severní Aquillo, a ty v citovaném přehledu chybí. Z názvů pak zcela vybočuje Japix – západní vítr, vanoucí z Apulie (staré Japygie) [9].

Systematičtější je přehled „prostředních“ větrů – mezi-směrů, v nichž lze poznat dnešní regionální větry: scirocco

Tab. 1 Nově evidované povodně v Čechách (1565–1581).

Table 1. Newly registred floods in Bohemia (1565–1581).

Rok	Datum	Vodní tok	Místo pozorování
1565	24. dubna	Vltava	Praha
1567	31. července	Labe	Litoměřice
1570	11. srpna	Vltava	České Budějovice
1570	6. listopadu	Vltava	České Budějovice
1570	3. prosince	Vltava	České Budějovice
1571	14.–16. února	Vltava	České Budějovice
1572	11.–14. března	Vltava	České Budějovice
1572	7.–9. července	Vltava	České Budějovice
1573	1. dubna	Vltava	České Budějovice
1574	7. července	Vltava	České Budějovice
1576	9.–17. září	Vltava	České Budějovice
1581	26. února	Ohře	Žatec

(v původním smyslu SE vítr), garbin nebo libeccio („libijský“ vítr SW), Maestro (NW) a greco (vítr z Řecka – NE). Názvy mezisměrů však vůbec nekorespondují s uváděnými „hlavními“ směry – proto, že se jedná o výtah z osmidílné větrné řížice z jižní Itálie, která byla sestavena asi v 10. století. Její hlavní směry tvořily: Tramontana (N), Levante (E), Ostro (S) a Ponente (W) [2, 8, 24]. Důvod, proč každý z vedlejších směrů větru měl individuální označení bez vazby na hlavní, souvisel zřejmě s personifikací jednotlivých větrů, jako na věži větrů v Aténách.

„Pořádek“ v odvozování vedlejších směrů větru od hlavních, jak je běžné dnes, vnesl do pojmenování větrů v Evropě již počátkem středověku Alkuin z Yorku (730–804) podle babylónského způsobu [8]. Např. mezi západním (Westroni) a severním větrem (Nordroni) byly mezisměry Westnordroni (WNW) a Nordwestroni (NW). Trvalo však velmi dlouho, než se tento jednodušší systém prosadil.

#### 5. VERIFIKACE ÚDAJŮ

Na první pohled by se mohlo zdát, že společný rok pozorování T. Hájk a J. Strialia (1588, popř. 1559) umožňuje vzájemné srovnání. Jenže Hájkovo pravidelné pozorování končí v únoru 1558 a je z Prahy, zatímco Strialius začal pozorovat až v květnu, ale ve Wittenbergu. Podobně to platí i pro několik pozdějších Hájkových izolovaných údajů.

Věrohodnost Strialiových pozorování lze potvrdit z více stran. Jednak z jeho zmínek o slunečním nebo měsíčním zatmění podle jejich katalogu [5], jednak u údajů o některých povětrnostních extrémech. Např. během svého působení v Litoměřicích zaznamenal 7. května 1567 silný mráz, který poškodil vinice, což je v dobré shodě s prací [20]. Nebo výskyt polární záře 6. března 1582 odpovídá polární záři z 16. března 1582 v katalogu [11] podle gregoriánského kalendáře.

Českobudějovický měšťan Jan Machnický (1513–1583), tedy Strialiiův současník, uvedl ve svých německy psaných záznamech mj. k 19. květnu 1575 zprávu tohoto obsahu: „Přišlo děsivé počasí s velkým větrem a kroupami, které zničilo kolem města všechno obilí a ve městě i dům.“ [23]. Náš pozorovatel, očitý svědek téhož nebezpečného počasí, si k 19. květnu 1575 poznamenal latinsky: „V 1 hodinu odpoledne v Budějovicích strašná bouřka, padaly velké kroupy, potloukly obilí. Vítr pobořil budovy.“ [27]

Zvláštní pozornost věnoval Strialius povodním. Podstatné je, že v celé řadě se jeho záznamy shodují jak s rožmberskou kronikou [19], tak s údaji katalogu povodní pro Čechy [10], počínaje povodní na Labi v červnu 1563, která našeho autora zastihla v Míšni.

## 6. NOVÉ POZNATKY O HISTORICKÝCH POVODNÍCH V ČECHÁCH

Po katastrofálních povodních v České republice v červenci 1997 se podstatně zvýšil zájem o to, jak často a s jakými následky se vyskytovaly povodně v době historické. Jejich prozatím nejsoubornější dokumentaci pro dolní část Labe a Vltavy podal Kotyza et al. [10]. Ukázalo se však, že tím nelze přehled historických povodní považovat za uzavřený, protože jen pro dolní Ohři se při nedávném historicko-geografickém průzkumu podařilo J. Munzarovi a J. Pařezovi doplnit pro období od 14. do 19. století dalších 94 povodní, které způsobily škody [18]. Dalším doplňkem je nyní soubor 12 dosud nepodchycených povodní Jana Strialia (tab. 1).

Hned první z nich vyžaduje komentář, protože katalog [10] uvádí pro rok 1565 pouze povodeň ve dnech 2. – 7. března pro Labe, Ploučnici a Ohři. Že se však v tomto roce vyskytly opravdu dvě povodně – v březnu i v dubnu, na to je více dokladů a Strialius dokladuje i jejich genezi. K počátku března 1565 zaznamenal česky: „*Toho měsíce se rozteplilo, led sešel*“ a upřesňuje to denními latinskými zápisy: „*1. 3.: Teplejší vzduch rozpustil sněh; 2. 3.: Prší; 3. 3.: Chod ledu*“ [26], což potvrzuje březnovou povodeň i pro Vltavu v Praze.

A „nová“ povodeň v dubnu 1565? Strialiovy latinské záznamy hovoří jasně: „*22. 4.: Prší; 23. 4.: Prší, chladněji; 24. 4.: Prší, v Praze je velká voda [inundatio], odnáší dřevo a sýpky [?] u mostu za 2000 kop [grošů]*“ [26]. Povodně však tehdy postihly zřejmě větší region Čech, protože hroznou povodeň na Úpě v Trutnově o velikonočních 1565, která způsobila velké škody, zaznamenal i Strialius současník Šimon Hüttel [25]. Také na Jindřichohradecku, tedy v povodí Nežárky, je zmínka o velikonoční povodni 1565, způsobené protržením rybníku Fical [12]. V tomto roce totiž velikonoční neděle připadla na 22. dubna [5].

Složitější je situace s verifikací povodně 1567, která způsobila velké škody, kterou autor záznamů zažil v Litoměřicích, protože pro tento rok neuvádí [10] žádný odtokový extrém. Strialius ho však zmiňuje dvakrát. V denních záznamech k 31. 7. uvádí: „*Velká povodeň na Labi*“ a obsah roční rekapitulace tento fakt ještě zdůrazňuje: „*V tomto roce 1567, který se dá vyjádřit slovem POTOPA [v latinském originálu DILVVIUM, což je chronogram roku MDLVVVII] byla na konci července a začátkem srpna juliánského kalendáře po celých Čechách velká povodeň, jež všude způsobila velmi mnohé škody. Pole, která se předtím bála o příznivý výnos pro suchu, tím ztratila svou úrodu. Proto následovala velká drahota obilí v říjnu a v listopadu.*“ [26] Tuto povodeň nezaznamenala ani práce [20] a v sousedním Sasku se většinou hovoří jen o zmíněném suchu. Je tedy Strialiusův údaj věrohodný?

Nahlédneme-li do katalogu hydrometeorologických extrémů pro Polsko [6], je v něm k 30. červenci 1567 zmíněna povodeň z průtrže mračen v okolí Swidnice a ve dnech 30. až 31. července velká povodeň na řece Bobr, přítoku Odry. Protože Bobr pramení na českém území, na JV okraji Krkonoš, nelze vyloučit, že srážková oblast v těchto dnech zasáhla i východní část povodí Labe, což by mluvilo ve prospěch povodně v Litoměřicích. Je totiž možné, že v tomto městě nezpůsobila větší škody, a proto se nedostala do tamních kronik. Informaci o tom, že šlo o povodeň v „*celých Čechách*“ však prozatím potvrdit nelze.

Tento oddíl je možné shrnout konstatováním, že z 12 případů nově dokladovaných extrémních odtoků téměř polovina tvoří povodně letního typu.

## 7. ZÁVĚR

Údaje o počasí ve Strialiovyých denících doplňují zásadním způsobem všechny dosavadní rekonstrukce počasí ve střední Evropě pro 2. polovinu 16. století. A to nejen pro české země, nýbrž i pro Německo, kde autor pozorování po delší dobu pobýval. Jsou však i vítaným příspěvkem pro práce celoevropského měřítka. To dosvědčuje fakt, že na základě autorovy informace [15] si vyžádal prof. Ch. Pfister příspěvek o Strialiovyých denních pozorováních do připravované publikace „*Climatic Change in 16th Century Europe and its Human Dimensions*“ [16] a současně [22] materiál o průběhu tuhé zimy na přelomu let 1572/1573 v Českých Budějovicích pro srovnání se Švýcarskem.

### Poděkování:

Autor děkuje pracovníkům Severočeského muzea v Liberci za umožnění prezentačního studia Strialiovyých deníků a PhDr. Josefu Peterkovi za pomoc při transliteraci a překladu záznamů.

### Literatura

- [1] Adam z Veleslavína, D.: Kalendář historický ... Praha 1590.
- [2] Blüthgen, J.: Allgemeine Klimageographie. Berlin 1966. 720 s.
- [3] Brázdil, R. – Kotyza, O.: Nejstarší denní záznamy o počasí v Čechách. Meteorol. Zpr., 48, 1995, č. 1 s. 184–186.
- [4] Brázdil, R. – Kotyza, O.: Tadeáš Hájek z Hájku a jeho denní meteorologická pozorování v letech 1557–1558. Meteorol. Zpr., 49, 1996, č. 3, s. 85–89.
- [5] Friedrich, G.: Rukověť křesťanské chronologie. Praha, FF UK 1934. 34 s.
- [6] Girguš, R. et al.: Wyjatki ze źródeł historycznych o nadwyciecznych zjawiskach hydrologiczno-meteorologicznych na ziemiach polskich w wiekach od X do XVI. Warszawa, PIHM-WKiŁ 1965, s. 156–157.
- [7] Hejnic, J. – Martinek, J. et al.: Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě, 5, s. 224–226. Praha, Academia 1982.
- [8] Hruďička, B.: Kapitoly z meteorologie. Velké Merišťčiči, A. Šašek 1928. s. 199–201.
- [9] Kábrt, J. et al.: Latinsko-český slovník. Praha, SPN. 483 s.
- [10] Kotyza, O. – Cvrk, F. – Pažourek, V.: Historické povodně na dolním Labi a Vltavě. Děčín, Okresní muzeum. 169 s.
- [11] Křivský, L. – Pejml, K.: Solar activity, aurorae and climate in Central Europe in the last 1000 years. Travaux Géophysiques (Praha), 33, 1985, No. 606, s. 77–151.
- [12] Muk, J.: Klimatické zjevy na Jindřichohradecku v minulosti. Ohlas od Nežárky, 6. srpna 1937.
- [13] Munzar, J.: První systematická denní pozorování počasí na území České republiky z let 1533–1545. Meteorol. Zpr., 48, 1995, č. 4, s. 105–108.
- [14] Munzar, J.: Meteorologická pozorování Karla ze Žerotína z let 1588–1589 a 1591. Meteorol. Zpr., 49, 1996, č. 2, s. 58–61.
- [15] Munzar, J.: Some notes to the daily weather observations in Bohemia in the 16th century (Jan Strialius as a case study). Sdělení na mezinárodním semináři „Historical Climatology“, 27. – 29. září 1996, Martin Luther Universität Halle/Saale.
- [16] Munzar, J.: Jan Strialius (1535/6–1582). In: Climatic Change in 16th Century Europe and its Human Dimensions, edit. Ch. Pfister et al. [V tisku].

- [17] *Munzar, J. – Matá, P.*: Počátky systematických pozorování počasí v Čechách do roku 1555. *Meteorol. Zpr.*, **50**, 1997. č. 5, s. 142–147.
- [18] *Munzar, J. – Pařez, J.*: Historické povodně a jejich vliv na sídla a krajinu v dolním Poohří. *Historická geografie*, **29**, 1997, s. 211–237.
- [19] *Pánek, J. ed.*: Václav Březan – Životy posledních Rožmberků I., II. Praha, Svoboda 1985. 641 s.
- [20] *Pejml, K.*: Příspěvek ke kolísání klimatu v severočeské vinařské a chmelařské oblasti od roku 1500–1900. In: *Sborník prací HMÚ ČSSR*, č. 7, 1966, s. 23–78.
- [21] *Pejml, K. – Munzar, J.*: Matyáš Borbonius z Borbenheimu a jeho meteorologická pozorování z let 1596–1598, 1622. *Meteorol. Zpr.*, **21**, 1968. č. 3, s. 93–95.
- [22] *Pfister, Ch.*: Osobní sdělení, prosinec 1996.
- [23] *Pletzer, K.*: Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století. *Jihočeský sborník historický*, **34**, 1965, s. 179–194.
- [24] *Schirmer, H. et al.*: *Meyers kleines Lexikon – Meteorologie*. Mannheim e.a., Meyers Lexikonverlag 1987. 496 s.
- [25] *Schlesinger, L. ed.*: *Simon Hüttels Chronik der Stadt Trautenau*. Prag 1881.
- [26] *Stadius, I.*: *Ephemerides novae et exactae Ioannis Stadii Leonnovthesii ab anno 1554. ad annum 1570. Coloniae Agrippinae 1556* (Severočeské muzeum v Liberci, sign. 1449).
- [27] *Stadius, I.*: *Ephemerides ... ab anno 1571 ad annum 1600. 1570* (Severočeské muzeum v Liberci, sign. 1226).

*Lektor RNDr. K. Krška, CSc., rukopis odevzdán v květnu 1998.*